

Nr. 22 November 1989

NYTT FRA GRENLAND ÆTTEHISTORIELAG

Et Brudepar i Hardanger fotograferes.

INNHold - NR. 22 NOVEMBER 1989

BRYLLUP.....	SIDE	3
LESEPRØVE I GOTISK HÅNSKRIFT.....	"	7
DE HADDE GOD TID I GAMLE DAGER.....	"	7
SVENSK INNVANDRING TIL NORGE.....	"	8
SPØRSMÅL OG SVAR.....	"	9
LAGSNYTT.....	"	10
LØSNING PÅ LESEPRØVE.....	"	10

REDAKSJONSKOMITE:

THOR GUNDERSEN, SIVERT URNES VEI 55, 3700 SKIEN	TLF. 522784
ROAR F. NESSE, HÅVUNOV.377, 3900 PORSGRUNN	" 501087
DAG STRAUME, CAMILLA COLLETS VEI 13, 3700 SKIEN	" 521847
PER CHR.SVENDSEN, HOVET RING 55, 3900 PORSGRUNN	" 512416

PÅMELDING AV NYE MEDLEMMER, HENVENDELSE:

ALF GRANLY, GRAVAVEIEN 52, 3940 HEISTAD	TLF. 511271
THOR GUNDERSEN , SIVERT URNES VEI 55, 3700 SKIEN	" 522784

Bryllup.

Bryllupper varte vanligvis i flere dager. I eldre tider var det noen ganger skjenkebryllup, da gav gjestene skjenk (gave) til brudefolka. Det sto hver ffitt å komme i slike bryllup, når de gav skjenk. Noen gav meget, opp til ti dager, og brudefolka kunne noen ganger bli tilfreds, mens andre ble bare fattigere av bryllupet sitt. Når de hadde råd til det, gjemte de skjenken og lot den gå i arv. På noen gårder lå det opp til tre brude-skjenker i et skrin, der skulletil og med være trekanta sølv-marker.

Olve Oland (far til min tippoldemor Ingeborg Olvesdtr.) hadde skjenkebryllup. Det er til og med laget en vise om det.

Dei brygge og baka, der var brennevin flust,
men stumpen var rå og kniven full av ruat.

Det var i 1806. Det sod gjetord om det bryllupet. Der kom spreke karer, slike som Hårskjempene, og det endte med fele slagsmål, så kjerringene hadde god bruk for feslefiller. Brudgommen ga Gunnar Mågåstavaa stygge spenn da de gikk ifra kirken, enda Gunnar hadde gitt 5 daler i skjenk. Gunnar ville ikke være med til Oland som ventelig var.

Gubrand Libakken (g 1781) hadde også Skjenkebryllup. Det var da Tjostel Rise kom og ville snike og de skulle jage ham, men Tjostel ryddet stene. Det var leit med skjenkebrylluper, det var ofte de største urostifferne som samlet seg, så en kan jo forstå hvordan det gikk når de fikk brennevin.

De fleste brylluper var bedebrylluper, de var mer skikkelige. Dit kom da bare de som var bedt, folk i nabolaget og slekta utenom. Det

Det var masse arbeide som måtte gjøres i forveien med å baka og brygge og slakte til gjestebudet. De brygget etter som de hadde råd til, en og to tønner malt og så var det en og to anker brennevin til. (Anker = ca 38 liter). En ku og noe småkreatur blev slaktet.

En åtte dagers tid føre måtte bedemannen rundt i belaget og til og be til bryllup. Når han kom, visste folk ærendet. Bedemannen måtte ikke føre frem budet ute, han måtte innom døra, og før han satte seg, måtte han føre budet frem. Det var helst en fast lekse som så: Jeg har en flittig hilsen fra H.N. og hans festerpike om dere alle sammen vil komme til deres brøllup på tirsdag og følge de til kirken og hjem igjen og ta tiltakke med det huset fornår.

Når budet var sagt, og det var takket, kunne han sette seg, og så skulle han trakteres. Det hendte ofte at bedemannen fikk for meget brennevin. Bedemannen skulle også bestille kjøgemester og embedsfolkene, og så var det 2 brudgomsmenn, 2 leiesvenner, 2 brudepiker, 2 kokkekoner og 2 serveringsjenter.

Spille mannen tinget vanligvis brudgommen selv, de ville gjerne ha gode spillemenn.

Sendingsbryllup var mest i bruk. Var det gode folk så sendte de gjerne et slakt til huset, en sau eller geit, og andre hadde med seg kling og saul, de brukte ikke som nå å ha presanger. I selskapet var det til middag kjøttsuppe i store fater på bordet og kjøttet likeså i store fater. Hver tok så til seg med skje og kniv. De brukte tinnfater og tinntallerkner, det var ikke som nå med gafler og glasstøy. Ølet drakk de av rosemalte treskåler

og av krus som de sendte rundt. Til brennevin hadde de noen ganger sølvkrus og noen ganger glass som kjøgemesteren fylte av buttelen, og skjenkte alle. Velstandsfolk hadde ølkruser av sølv. Det var ikke alle som hadde tinnkoppper, de brukte da treboller, og i stedet for tallerken brukte de fladbrød som vanligvis lå i store hauger på bordet.

Til de andre måltidene var det lefse og stump. Det stod da på bordet smør og ostestøp. Lefser og søtost lå på fater med høy kant. Til maten var det kaffi og øl. Naboene måtte også stille seg istand til stuegangen med mat og drikke og folk som bodde ved brudeferdens vei og ville være vennlige, måtte by fram tonskål - dram og øl.

Langveisfolk kom til gården kvelden før og se som bodde nærmere kom om morgenen brullupsgagen. Kjøgemesteren måtte være tilstede og ta imot og by skjenk og kjøkkenkona ta i mot sending. På Matbordet stod diska med saul, kling, brød og kaffe og så bad kjøgemesteren tilbords. Det var meget å gjøre for ham, folk var lure og stakk seg bort, og han måtte dra dem tilbords. Ved bordet satt de etter rang og alder. Var brudefolket tilstede så satt embedsfolket og den nærmeste familie ved øvre enden av bordet. Når alle hadde fått mat og skjenk, gjorde de seg istand til kirkeferden. Brud og brudgom måtte være i sin fineste stas. De pyntet seg på loftet og når de var ferdige så kom kjøgemesteren og embedsfolkene for de skulle hente bruden fra loftet. Spillemannen gikk foran og spilte brudeslått. På denne tiden var det rideveier og kvinnfolkene satt i brisaler på hesten mens mannfolkene hadde mannssaler. Når så alle hestene var salte, så var det en overhending knegging og vrinsking og de danset i ring. Bruden og kvinnfolkene måtte ha rolige hester, mannfolkene red de som var viltre. Når alle satt i sadelen så spilte spillemannen reiseslått, den låt så pent og lengtelig. Spillemannen red foran og så kom kjøgemesteren, brud og brudgom, embedsfolkene og etter dem de andre i følge.

Det var skikk dengang å gi brudefølget æresskudd når den reiste og når den kom og likeens når den for forbi gårdene og det kunne bli en voldsom smelling. Det sinket reisen når brudefølget fikk tonskåler og så hadde også flere med seg lommeflasker som de drakk av på veien. Det var ikke sjelden at de kom beruset til kirken.

Ved kirken måtte langveisfarende følger inn et sted. Bruden måtte stille pynten og ellers ordne seg. Hun hadde på den tiden sølv-

stas og det var ikke som nu med slør og blomster. Ellers var nå stasen etter som var rik til. I gammel tid hadde bruden krone som var pyntet med skjell - løv og perler og på brystduken likeledes med søljer og forgylte løvringer. De ålante vanligvis stasen fordi det var skjelden at noen eide brudestasen.

Frem til kirken gik brudedefølget i følgende orden, spillemann og kjøgemester foran. Spillemannen spilte brudelaget frem til porten og sto så der til alle var inne. Når brudefolkene var viet var det ofring. I de store følger var det mange med til ofring. Ofte var også folk utenom brudedefølget med til ofring, de ville vise brudefolkene ære, og de ble da gjerne gjerne bedt med i hus og fikk traktering.

Det var skam å ha en for fattigslig brudeferd. Færden gikk som oftest på søndager og da stimte folk til for å kikke og noen var jærve at de holdt seg fremme når brudedefølget etterpå var i hus og fikk seg mat, de snikte. De var vanligvis enkelte gårder der de var inne og hvilte, der danset de og noen var der helt til kvelden. Var det meget drikk i følget så var det ikke sjelden det ble slags- og det var som oftest kikkere som laget til bråk.

De langveisfarende følger ko ofte sent hjem, de ble hindret av dårlige veier og så var det skjenk og tonskål, slik at alt med seg dro reisen ut. Når følgene kom til gården, pyntet de seg det beste de kunne og så red de inn på gården med spillemannen foran og de andre i samme rekkefølge som da de dro. Kjøgemesteren fikk nu travelt med å skjenke velkomstskålen, først til bruden og brudgom og så de andre etter rang og alder. Spillemannen måtte så være parat og spille brudefolka inn i hjemmet og foreldrene møtte dem i døra og hilste dem velkommen som mann og kone.

Når de hadde fått pyntet seg så ba kjøgemesteren tilbords og da gikk det etter samme regelen som om morgenen. Kjøgemesteren holdt en tale til brudefolkene som var kommet i den nye stand og ønsket dem mange gode gaver alt ettersom han var mann til å tale.

Han sang et bordvers og leste bordbønnen og bad så gjestene ta til takke med maten. Den tid var folk mer undselige og kjøgemesteren måtte nøde dem sterkt både med mat og drikk. Ølskål og krus ble sendt fra mann til mann og det var nøding og drikk- ing. Kjøgemesteren gikk på gulvet og skjenket brennevin i glass eller støp og nødde gjestene. De som ikke kom tilbords i første bordsetningen fikk søsterkake, øl og dram til å vente på.

Ungdommen samlet seg i en annen stue eller på låven og spillemannen spilte opp til dans. Det var halling, springer og gangar som da var i bruk, valsedanser var mindre kjent, såvissst oppe i bygdene. Her var spillere nesten overalt.

Nå var det spill og dans natt og dag og det var alltid noen som gnikka på fela om spillemannen sov. Etter middagen tok brudefolkene seg en dans og de var med i dansen så av og til hele tiden og det var alltid slik glede rundt omkring dem. Ja det var ikke bare ungdommen som dansa, gamle koner og mennar var ikke å spøke med, de heiv seg så det izik etter. Å du hvor morro det var

i de gamle gjestebudene. Det er mer stille og stusselig i dag, de driver bare med å sitte hele tiden?

Baketter hilste folk: Takk for sist og for godt gjestebud og god morro. De gamle satt for seg selv og prata om gårder og hester og om rikdom og tørke og når de fikk noe i hode så drysset det med at de kytte av hester og av sin rikdom. Titt tok det ene ordet det andre så de blev uvenner og da måtte kjøgemesteren stive dem opp med en dram slik at praten kom inn på andre ting. I fine selskaper var det om det var uvenskap og slåssing, vyrde menn og koner passet alltid på å gå imellom når de skjønnte det barka galt ivei, så fikk de skilt dem til sinnet kjølnet.

Det var så gildt når de hadde i laget folk som var snodige og snille i praten, morrosamme og trivelige, det var slike de kaldte for gjestebudsfolk. De som kunne syngte viser kortet tiden med sang. Det var flere viser i bruk: Torstein med staven, Soldaten i Moland som tok bruden fra alteret og flere. Så sang de stev og det var noen som kunne kappstevning. Noen er nå ynkelige til å forsvare seg, de oppførte seg alltid dårlig i leken og tålte ikke å tape og da kunne de bli en hel del bråk om det. Da var det mer morsomt med dram og dans.

Om nettene var det smått med søvn, de gamle la seg etter kveldsmåltidet, kl. 3-4, men de unge drev med lek og danset til dagen kom, da tok de seg gjerne enhver, og det var ofte at de reiste i par og satt eller lå som de best kunne. Det passet seg ikke om noen gjemte seg bort for seg selv.

Da må tro det var strikt i de lange selskaper. Det var ofte at de våket i flere døgn. Mot slutten av bryllupet ga gjestene spillemannspenger, det var da helst de som hadde danset, men også andre, han kunne i store brulupper få opp til et snes med dalere. Likeledes var det skikk å gi kokken. Jæiesvennene måtte da gå rungt i laget med en sunbroten tvare be om gave til kokken som hadde arbeidet så tvare var brukket.

Andre dagen måtte brud og brudgom være verter i laget. Kjøgemesteren fikk seg en hvil når brudgommen overtok og hjelpekonene holdt seg i bakgrunnen når bruden i andredagsdrakten var husmor. Den første dagen gikk bruden hele tiden i full stas og måtte ikke ta i noen ting.

Varte bryllupet i flere dager ble det dårliger tilslutt. Folk var leie og trøtte og stelletble dårligere og dårligere. Maten minket også og drikket tok slutt. Så rusla de hjem etterhvert og de drakk avskjedsskål og takket for seg.

Spillemannen spilte reiseslått og det var mer stilt i bryllupsgården ettersom gjestene reiste, det blir så stille i gjestebudhuset. Etter hvert så vil livet gå som vanlig med hverdager og søndager og tilslutt går det vel med dette bryllup som med så mange andre: De blir glemt.

Amund Olund

Bryllupfeiringen har blitt fortalt meg av Siri Jakobsdatter som ble gift for 3 gang med min oldefar som var gift for 2 gang. Han var 72 og Siri var 37 år. Før han døde fikk de 6 barn. Siri

- 7 -
Her kommer en ny øvelse i lesning av gotisk håndskrift
for de som er interessert. Ikke gi opp, øvelse gjør mester.
Løsningen finner du sist i bladet.

Anno 1783 Den 31te Julij.
Oth af mig Skifteretten
afgængen Tørgers Joensens
Hoe forlagte til nomen
afgænging via Gaardens
Næst i Heigresøfs Tegn
i og omme af 2te Septis
Niels Bütter og Andreas Bann.
Doverens min gav in-
den 15te i Lanna Mænds Likheds
Næst den Lægen Helge Ols.
Datter. og Lægen gavlagte sin-
de og omme af 2te Septis
den 15te af Lægen Creditorens
inden en Mænds Likheds
to for af forkomme, at Bøden
Effecten i den Lægen Likheds
auctio Exponeret i følge C
ditorens Likheds

#

De hadde god tid i gamle dager.

Av Dag Straume

Min tippoldefar flyttet i 1849 fra Kviteseid prestegjeld
til Tørdal sogn. Dengang var det slik at inn- og
utflytting skulle meldes til presten, som førte dette inn
i kirkeboka.

Min tippoldefar brukte 3 år på denne melding.

Først i 1852 finner vi innmeldingen registrert i kirkeboka
for Tørdal.

SVENSK INNVANDRING TIL NORGE.

Vi kjenner godt til strømmen av flyktninger fra Norge til Sverige under siste krig, men mindre kjent er det vel at i tidligere tider så har strømmen av mennesker flere ganger gått i motsatt retning. Da har Norge vært redningen for svensker som har måttet flykte fra feilslåtte avlinger og arbeidsløshet, fattigdom og nød. Selv om mange svensker vendte hjem igjen, så har resultatet blitt at mange nordmenn idag har svenske innvandrere blant sine aner, og mange av disse har kommet fra Bohuslän.

1. oktober i år arrangerte Slegtshistorielaget Vestfold-Buskerud dagstur med buss til Bohuslän, og fra Grenland Ættehistorielag deltok Anne-Lise Bosrup og Nicolay B. Flor. Thor Thorsen, nestformann i SVB var dyktig reiseleder på turen som gikk via Sandefjord og Strømstad nedover det idylliske Bohuslän. Det ble til å bese noen av de kjente helleristningene ved Vitlycke før vi inntok en god lunsj på vertshuset "Kung Rane" i Svarteborg. Deretter førte bussen oss til Fjällbacka eldresenter der formannen i Tanums släktsforskerforening, Emil Holmberg, tok imot oss. En hel stab av elskverdige slektsforskere og medlemmer av Kville hembygdsforening assisterte Holmberg ved mottagelsen.

Tanums släktsforskerforening er et ungt slektshistorielag, stiftet i 1988. Men allerede i år etter kunne de vise frem en imponerende samling av håndskrevne opptegetninger (nydelig ordnet!) og trykte kilder. I tillegg hadde de leseapparat og mikrofilmer av kirkebøkene i Tanum kommune. Etter Emil Holmbergs velkomst-ord fortalte Jan Rune Forsberg om arbeidet med boken om Kiönnstorp- og Hjalpesten-slekter (utg. 1981) og Erik Akerö orienterte om den historiske bakgrunn til utvandringen fra Bohuslän til Norge. Så var det vår tur til å fordype oss i foreningens personalhistoriske materiale, godt hjulpet av våre svenske venner. De som ikke med en gang kunne finne det de lette etter, kunne skrive ned spørsmål som Tanums medlemmer senere ville prøve å besvare, selvfølgelig mot at de i fremtiden kunne sende spørsmål til oss i Norge.

Tiden gikk så altfor fort, noe den gjerne gjør i godt selskap, men det ble da tid til kaffe og kaker før vi ved 18.30-tiden måtte vende nesen hjemover igjen. Jeg vet ikke hvor mange av oss virkelig fant noe av det de lette etter, men nytten av en slik tur ligger vel først og fremst i å skape kontakt mellom mennesker med felles interesser, få vite hva som finnes av informasjon og hvor dette materialet befinner seg. Som en ekstra bonus fikk man i tillegg en hyggelig tur i et strålende oktober-vær.

Vi var så heldige å få et eksemplar av Gunborg Holmbergs oversikt over utvandringen fra Tanum kommune til Norge 1820-1920. Den omfatter ialt ca. 1400 personer og gir opplysninger om utreise-dato, fødsels-dato, bosted i Sverige og som oftest også reisemål i Norge. Vi retter en takk til Gunborg og Emil Holmberg for denne tilveksten til Grenland Ættehistorielags bibliotek, en takk til Tanum släktsforskerforening for den fine mottagelsen i Fjällbacka og til Slegtshistorielaget Vestfold-Buskerud for at vi fra Grenland også fikk være med på turen.

SPØRSMÅL OG SVAR

- 9 -

Jeg søker opplysninger om Jens Lysebo og hans forfedre. I Hedrum bygdebok, s. 811 (se nedenfor) finner jeg Søren og Nils på Lysebo. Kan disse være blant Jens' forfedre? Jeg håper på kontakt med andre som arbeider med de samme slektene.

Brukere

Skattebonden på Lysebo i 1528 het Nils, i 1593 het han Søren, og 1600 og 1604 Jens.

Klaus, som trolig var sønn av Jens, bodde på Lysebo i 1618 og nevnes til 1637. Han var g.m. Rønnaug, som drev gården som enke i mange år. Det ser ut til at Klaus var bror av Vemund Bjønnes, de eide iallfall sammen 4 skinn i Lysebo. Fra 1637 var Rønnaug eier av 2 skinn, men Langene kjøpte opp parten omkr. 1648. Barn: 1. Søren (nedenf.). 2. Anne, g.m. Ole Rasmussen, Allum. 3. Maren, g.m. Ole Andersen Heum. 4. Giske, g.2.m. lensmann Peder Olsen, Lunde N. 5. Margrete, g.m. Ellef Larsen, Nordkvelde S.

Hilsen Tormod Johnsen
Roslandsveien
4343 ORRE

Svar til Tormod Johnsen:

Vi kan generelt si at når man kommer tilbake til omkring år 1600, da er kilden for slektsforskning svært sparsomme, og personene er oftest angitt bare med fornavn. Vi tror derfor det kan være tvilsomt om du vil få tilfredsstillende svar på ditt spørsmål.

Red.

Kan noen av våre lesere gi opplysninger om Ole Olesen Qværner, i Borgerbok for Skien og Porsgrunn er notert at han fikk borgerbrev som smedmester i Østre Porsgrunn i 1815, han var gift med Gunild Marie Pedersdatter, og sønnen Martinus Olesen ble gift i Danmark.

Mai Eitrem
Solveien 61
1170 Oslo 11

Svar til Mai Eitrem:

Smed Ole Olsen 34 år gl. og kone Gunnil Maria 25 år gl. er notert i folketellingslister for Østre Porsgrunn 1815, barn Ole 3 år, Peder 1/4 år, Ingeborg Maria 1 1/4 år gl.

Red.

Også denne høsten kan Grenland Ættehistorielag melde om bra aktivitet. Vårt første arrangement var en tur til Lerstang-slottet, hvor forfatteren Åse Gyrid Solli og lokalhistorikeren Per Chr. Svendsen var våre veivisere. Svendsen fortalte først om den såkalte tingplassen/offerplassen. Ingen vet vel med sikkerhet hva den har blitt brukt til. Deretter påviste han et par gravhauger før vi tok veien til den ene helleren. Her har Åse Gyrid Solli fått bygd opp en hel steinalderboplass, kanskje en nokså tro kopi av den som en gang var der, og i disse inspirerende omgivelsene leste hun fra en av sine bøker. Forsamlingen var tydelig med. Vi vandret deretter rundt Slottet og så de andre hellerne, og vi var også oppe på bygdeborgen. En meget interessant tur med meget stort frammøte.

Vårt andre arrangement ble avholdt på Brekke museum, og kåsør var Sælebakke fra Bergverksmuseet på Kongsberg. Det ble en interessant kveld med en fengslende kåsør.

Styret har fortsatt med sine service-kvelder på Porsgrunn bibliotek, og også denne høsten har frammøtet vært jevnt godt.

Etter en av våre bibliotek-kvelder holdt vi et bra besøkt medlemsmøte i bibliotekets annen etasje - et møte uten noe egentlig program, men hvor medlemmene virkelig fikk anledning til å drøfte felles slektsproblemer og utveksle erfaringer.

Av nyanskaffelser kan nevnes en micro-fiche-leser som vi har stående på Porsgrunn bibliotek, og som også er til utlån for medlemmene.

Vi har to arrangementer igjen dette halvåret - en bibliotek-kveld torsdag 16/11 og et medlemsmøte torsdag 23/11 (se egen innkalling). Vi håper å få se riktig mange av dere der!

LØSNING PÅ LESEPRØVE I GOTISK HÅNSKRIFT.

Anno 1783 - Den 31te July

Blev af mig Skiftet efter

afgangne Jørgen Joensen

Moe foretaget til nærmere

afhandling paa Gaarden

Næss i Heigrefoss Sogn

i Overværelse af 2de Testis

Niels Buthier og Andreas Baun-

Sorenskriveren har un-

der 15de i denne Måned tilskrevet

Stervboe Enken Helgie Ols-

datter og dermed paalagt hin-

der og andre Arvinger at tilfrdsstil-

le den afdødes Creditorer

inden en Maaned fra Da-

to for at forekomme, at Boets

Effecter ikke skulle blive til

Auction Exponeret ifølge Cre-

ditorenes Paastand -